

**RESPUBLIKAMIZDA EKOLOGIK MUAMMOLARNI
HAL ETISHDA JAMOATCHILIKNING O'RNINI***Annayeva Zarifa Musurmonqulovna**Termiz davlat universiteti**Jahon tarixi kafedrasida katta o'qituvchisi, t.f.b.f.d (PhD)***РОЛЬ ОБЩЕСТВЕННОСТИ В РЕШЕНИИ
ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ В НАШЕЙ
РЕСПУБЛИКЕ***Аннаева Зарифа Мусурмонгуловна**Термезский государственный университет**Старший преподаватель кафедры Всеобщей истории, к.е.н.
(PhD)***THE ROLE OF PUBLIC PARTICIPATION IN
ADDRESSING ECOLOGICAL ISSUES IN OUR
REPUBLIC***Annaeva Zarifa Musurmonqulovna**Termiz State University**Senior teacher of the Department of World History, (PhD)***Orcid:** 0009-0005-8264-0267**E-mail:**
annayevazarifa@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistondagi ekologik muammolarni hal etishda jamoatchilikning o'rnini, fuqarolik jamiyati institutlarining faoliyati, davlat va jamoat hamkorligini kuchaytirish yo'llari, shuningdek, milliy va xalqaro tajribalar tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: ekologiya, atmosfera, bioxilma-xillik, tabiat, muhofaza, hamkorlik, qonun, suv resurslari.

Ключевые слова: экология, атмосфера, биоразнообразие, природа, охрана, сотрудничество, закон, водные ресурсы.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль общественности в решении экологических проблем в Узбекистане, деятельность институтов гражданского общества, пути укрепления сотрудничества между государством и обществом, а также анализируется национальный и международный опыт.

Keywords: ecology, atmosphere, biodiversity, nature, protection, cooperation, legislation, water resources.

Abstract: This article explores the role of public participation in solving ecological problems in Uzbekistan, the activities of civil society institutions, ways to strengthen cooperation between the state and society, as well as an analysis of national and international experiences.

KIRISH (INTRODUCTION)

Bugungi kunda ekologik muammolar insoniyat uchun eng muhim va global muammolardan biriga aylangan. Azon qatlamining yemirilishi, chuchuk suv zahiralarning kamayishi, atmosfera havosining

ifloslanishi hamda o'simlik va hayvonot dunyosidagi bioxilma-xillikning yo'qolib borishi kabi masalalar jahon miqyosida jiddiy xavotir uyg'otmoqda. Inson tabiatning ajralmas bir qismi bo'lgani bois, u uchun sog'lom muhit, toza havo

va suv, muvozanatli ekotizim hayot uchun zarur omillar hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD / (MATERIALS AND METHODS)

O'zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki yillardanoq ekologik muammolarga jiddiy e'tibor qaratib, milliy ekologik siyosatni shakllantirdi. Bu siyosatning asosiy maqsadi Orol fojiasi kabi mintaqaviy ekologik muammolarni bartaraf etish, bioxilma-xillikni asrab-avaylash, transchegaraviy suv manbalaridan oqilona foydalanish, atmosfera havosining tozaligini ta'minlash hamda maishiy chiqindilarni qayta ishlashda xalqaro tajribalardan samarali foydalanishdan iboratdir. O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, ekologik barqarorlikni ta'minlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va aholi salomatligini saqlash maqsadida bir qator muhim huquqiy va tashkiliy chora-tadbirlarni amalga oshira boshladi. Jumladan, "Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonun, "Ekologik nazorat to'g'risida"gi Qonun va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi.

Bugungi kunda O'zbekistonda EKOSAN xalqaro tashkilotining bo'limi, Atrof-muhitni muhofaza qilish qo'mitasi va O'zbekiston Ekologik partiyasi faoliyat ko'rsatmoqda. Ushbu tashkilotlarning asosiy vazifasi – ekologik barqarorlikni ta'minlash va tabiatni muhofaza qilishdan iborat. Shu maqsadda qator ekologik qonunlar, Prezident farmonlari va davlat dasturlari qabul qilingan.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ/DISCUSSION)

Hozirgi davrda juda ko'plab ekologik muammolar kishilik jamiyatining barqaror rivojlanishiga jiddiy xavf solmoqda. Ekologik muvozanatning buzilishi, tabiiy tuzilmalarning tobora tanazzulga yo'l tutishi biosferaning buzilishiga uning yaxlitligiga zarar yetishiga, jamiyatning hayotiy faoliyati uchun zarur bo'lgan atrof-muhit sifatiga jiddiy zarar yetkazmoqda. Sobiq sovet davlatidan O'zbekistonga ham og'ir ekologik muammolar meros qoldi. Jumladan, Orol dengizining qurishi, yerning sho'rlanishi, suv manbalari va atmosfera havosining jiddiy tarzda ifloslanishi, maishiy chiqindilar miqdorining yil sayin ortib borishi, o'simlik va hayvonot dunyosining ayrim turlarining yo'qolib

ketish xavfining tobora kuchayib borishi bilan bog'liq ekologik xavflar bugungi O'zbekiston hayotiga tahdid solmoqda. Orolning qurishi – insoniyat tarixidagi eng yirik ekologik va gumanitar fojialardan biri bo'lib, u qariyb 35 million aholiga ta'sir ko'rsatdi. Prezident Sh.Mirziyoev BMT sessiyalarida ushbu muammoga jahon jamoatchiligi e'tiborini qaratdi. O'zbekistondagi yana bir jiddiy ekologik muammo – yer eroziyasidir. 2004-yilda 2,8 million gektar yer, jumladan 339 ming gektar sug'oriladigan maydon eroziyadan zarar ko'rgan. Biologik resurslardan ortiqcha foydalanish o'simlik va hayvon turlarining yo'qolishiga sabab bo'lmoqda. "Qizil kitob"dagi o'simlik turlari soni 163 tadan 305 tagacha, hayvonlar esa 161 tadan 184 tagacha ko'paygan. Sobiq Ittifoq davrida pestitsidlar me'yordan ortiq qo'llanilishi zaharli moddalarning tuproqqa singishiga olib keldi. Hozirda respublikada 13 ta zaharli kimyoviy moddalar saqlanadigan qabriston bor. Atmosfera havosining ifloslanishi sanoat shaharlarida (Angren, Olmaliq, Bekobod, Farg'ona va boshqalar) dolzarb muammoga aylangan. Respublikada yiliga 100 million tonnadan ortiq chiqindi hosil bo'ladi, ularning 14 foizi zaharli hisoblanadi. Bu chiqindilar asosan energetika, metallurgiya, kimyo va qurilish sanoatida yuzaga keladi. O'zbekiston Respublikasining "Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonuni (1992-yil), "Ekologik ekspertiza to'g'risida"gi Qonuni, "Atmosfera havosini muhofaza qilish to'g'risida", "Yer osti boyliklari to'g'risida", "Suv va suvdan foydalanish to'g'risida", "Chiqindilar to'g'risida"gi qonunlar ekologik xavfsizlikni ta'minlashda muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu qonunlar atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatadigan faoliyatlarni tartibga solish, ularning oldini olish va bartaraf etish choralari belgilaydi.

Davlat ekologik siyosatining amaliy yo'nalishlaridan biri sifatida strategik dasturlar ishlab chiqilgan va bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Jumladan: 2023–2030-yillarga mo'ljallangan Atrof-muhitni muhofaza qilish strategiyasi; "Yashil makon" umummilliy loyihasi — har yili millionlab daraxt va butalar ekilishini ta'minlaydi; "Obod qishloq" va "Obod mahalla" dasturlari — ekologik infratuzilmani yaxshilash va yashash muhitini

sogʻlomlashtirishga qaratilgan; Iqlim oʻzgarishlariga moslashish strategiyasi — choʻllanish, suv tanqisligi va is gazlarining kamaytirilishi boʻyicha chora-tadbirlarni belgilaydi.

Bu strategiyalar mahalliy hokimiyatlar, fuqarolik jamiyati institutlari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda amalga oshirilmoqda. Oʻzbekiston ekologiya sohasida qator xalqaro konvensiya va protokollarni ratifikatsiya qilgan, jumladan: BMTning “Iqlim oʻzgarishi toʻgʻrisidagi” konvensiyasi, “Biologik xilma-xillikni muhofaza qilish toʻgʻrisida”gi konvensiya, “Choʻllanishga qarshi kurashish” konvensiyasi va boshqalar.

NATIJALAR (RESULTS)

Ekologik muammolarni samarali hal qilish va atrof-muhitni muhofaza qilishda davlat siyosati muhim ahamiyatga ega boʻlsa-da, bu jarayonning muvaffaqiyati asosan jamoatchilikning faol ishtirokiga bogʻliqdir. Oʻzbekiston Respublikasida ekologik masalalarni hal etishda jamoatchilik, ayniqsa, fuqarolar, mahalliy hamjamiyatlar, nodavlat ekologik tashkilotlar va ommaviy axborot vositalari faol rol oʻynashi zarur. Quyidagi vositalar orqali ekologik sohada jamoatchilik faolligini oshirish mumkin: fuqarolarning ekologik savodxonligini oshirish; mahalliy tashkilotlarning faolligi, ommaviy axborot vositalarining roli; Jamoatchilikning ekologik muammolarga faollik bilan jalb qilinishi atrof-muhitni himoya qilishda samaradorlikni oshiradi. Davlat va fuqarolar hamkorligi orqali ekologik xavflarni kamaytirish, tabiiy resurslarni saqlash va kelajak avlodlar uchun sogʻlom muhit yaratish mumkin. Shu bois, jamoatchilik ishtirokini kengaytirish va uning samarali mexanizmlarini rivojlantirish har bir davlat va jamiyat uchun ustuvor vazifa hisoblanadi.

XULOSA (CONCLUSION)

Ekologik muammolarni hal etishda jamoatchilikning faol ishtiroki muhim. Buning uchun:

- Fuqarolarni faollikka va ogohlikka jalb etish: mahalliy aholi daraxt ekish, hududlarni tozalash, chiqindilarni tozalash kabi tadbirlarni tashkil etish; ekologik nazoratni kuchaytirish va aholiga murojaat qilish imkoniyatini kengaytirish zarur.

- Davlat va jamoatchilik muloqotini yoʻlga qoʻyish: fuqarolarning taklif va shikoyatlarini qabul qilish uchun maxsus platformalar yaratish, davlat va NNTlar oʻrtasida hamkorlikni taʼminlash lozim.

- Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish: mobil ilovalar va onlayn platformalar orqali aholining ekosavodxonligini oshirishdan iborat. Oʻzbekistonning ekologik muammolarini hal etishda davlat va jamoatchilikning birgalikdagi faoliyati muhim oʻrin tutadi. Davlat siyosati va qonunchiligi asosida jamoatchilikning faolligi oshirilishi, shaffof muloqot va hamkorlik mexanizmlari yaratilib, ekologik muhofaza va barqaror rivojlanish taʼminlanadi. Jamoat tashkilotlari, fuqarolar va mutaxassislarning fikri hisobga olingan holda samarali choralar koʻrilsa, atrof-muhitni saqlash va sogʻlom yashash muhitini yaratish imkoniyati kengayadi. Shu bois, davlat va jamiyatning yaqindan hamkorligi ekologik xavfsizlikni taʼminlashda asosiy garovdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan - milliy yuksalish sari. 4-j. -T.: «Oʻzbekiston», NMIU, 2020.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi Oʻzbekiston strategiyasi. -T.: «Oʻzbekiston» NMIU, 2021.
3. Oʻzbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qoʻmitasi. «Oʻzbekistonning ekologik siyosati va rivojlanish strategiyasi». Toshkent, 2022.
4. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarorlari va farmoyishlari, 2022-2024.
5. Oʻzbekiston Respublikasi Qonunlari toʻplami. «Atrof-muhitni muhofaza qilish toʻgʻrisida» qonun, 2019.
6. Annayeva Z.M. Oʻzbekiston janubiy hududlarida ekologik holat va uni barqarorlashtirish shartlari (XX asr oxiri va XXI asr boshlari) dissertatsiyasi. Termiz – 2023.
7. Islomov S., Qodirov A. Atrof-muhit muhofazasi va ekologik muammolar. Toshkent, 2021.
8. Rashidov M. Jamoatchilik ishtirokida ekologik barqarorlik. Toshkent, 2020.